

राई जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्थामा आएको परिवर्तन
(सुनसरी जिल्ला धरान उपमहानगरपालिक वडा नं. २० का राई जातिको एक अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विभाग,
समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार
पारिएको शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

चन्द्र बहादुर खड्का

परिक्षा रोल नं. : २८२६०७/०७०

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२०६-१३-२००६

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७५

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विभाग, समाजशास्त्र विषयको स्नतकोत्तर तहको आँशिक आवश्यकता पुरा गर्नको लागि समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुरका छात्र चन्द्र बहादुर खड्काद्वारा मेरो सुपरिवेक्षण र निर्देशनमा राई जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्थामा आएको परिवर्तन (सुनसरी जिल्ला धरान उपमहानगरपालिक वडा नं. २० का राई जातिको एक अध्ययन) विषयक शोधपत्र तयार गर्नु भएको हुँदा उक्त शोधपत्रलाई अन्तिम मूल्याङ्कनको लागि पेश गर्न सिफारिस गर्दछु ।

.....

सुदिप सिंह नकमी

शोध निर्देशक

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर

स्वीकृती पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विभाग, समाजशास्त्र विषयको स्नतकोत्तर तहको आँशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि छात्र चन्द्र बहादुर खड्का ले तयार पारेको राई जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्थामा आएको परिवर्तन (सुनसरी जिल्ला धरान उपमहानगरपालिक वडा नं. २० का राई जातिको एक अध्ययन) विषयक शोधपत्र उक्त उपाधीको लागि उपयुक्त ठहरिएकाले स्वीकृती प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

सुदिप सिंह नकर्मि

.....

शोध निर्देशक

.....

वाह्य निरीक्षक

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विभाग, समाजशास्त्र विषयको स्नतकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको निमित्त यो शोधपत्र तयार गरिएको हो ।

सर्वप्रथम यो शोधपत्र तयार गर्न आफ्नो बहुमुल्य समय दिई शोध कार्यलाई निर्देशन गरिदिनु हुने समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर, काठमाडौंका आदरणीय गुरु श्री सुदिप सिंह नकर्मि प्रति अत्यन्त गहिरो आभार व्यक्त गर्दछु । राई जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्थामा आएको परिवर्तन (सुनसरी जिल्ला धरान उपमहानगरपालिका वडा नं. २० का राई जातिको एक अध्ययन) विषयको शोधकार्यमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनुहुने समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग सम्पूर्ण सरहरु साथै यस विभागमा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरु प्रति पनि हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहान्छु ।

अध्ययनको क्रममा प्रश्नावली भरेर सहयोग गर्नुहुने अध्ययन क्षेत्रका सम्पूर्ण दाजुभाई, दिदि बहिनी साथै अध्ययनको लागि अनुमति प्रदान गर्नुहुने धरान उपमहानगरपालिका वडा नं. २० वडाध्यक्ष ज्यूलाई पनि हृदयदेखि नै धन्यवाद दिन चाहान्छु । साथै अध्ययनको हरेक पाइलामा सहयोग गर्नुहुने अध्ययन क्षेत्रका स्थानिय बासी तथा मित्र टेक बहादुर राई र कम्प्युटर टाइपिङमा सहयोग गर्नुहुने मित्र हिमाल दोर्जे तामाङ्ग लाई पनि धेरै धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

चन्द्र बहादुर खड्का
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषय-सूचि

	पृष्ठ संख्या
परिच्छेद - एक	
परिचय	१-७
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	६
१.४ अध्ययनको महत्व	६
परिच्छेद - दुई	
पूर्व साहित्यको पुनरावलोकन	८-१५
२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन	८
२.२ प्रायोगिक साहित्यको पुनरावलोकन	११
२.३ अवधारणात्मक ढाँचा	१५
परिच्छेद - तीन	
अनुसन्धान विधि	१६-२०
३.१ अनुसन्धान ढाँचा	१६
३.२ अध्ययन क्षेत्रको औचित्य र छनौट	१६
३.३ तथ्याङ्कका स्रोत	१७
३.४ अध्ययनको समग्रता र नमुना छनौट	१८
३.५ तथ्याङ्क संकलनका विधि	१८
३.५.१ घरधुरी सर्वेक्षण	१८
३.५.२ अन्तर्वार्ता सूचि	१९

३.५.३ अवलोकन विधि	१९
३.६ तथ्याङ्कको प्रस्तुति एवं विश्लेषण	१९
३.७ अध्ययनको सिमा	२०
परिच्छेद - चार	
अध्ययन क्षेत्रको परिचय	२१-२६
४.१ धरान उपमहानगरपालिकाको इतिहास र परिचय	२१
४.२ वडागत जनसंख्याको विवरण	२३
४.३ धरान उपमहानगरपालिका वडा नं. २० को परिचय	२४
४.४ धरान उपमहानगरपालिका वडा नं. २० को जनसंख्या विवरण	२५
परिच्छेद - पाँच	
तथ्याङ्कको प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण	२७-५८
५.१ सामाजिक अवस्था र त्यसमा आएको परिवर्तन	२७
५.१.१ जनसंख्या विवरण	२८
५.१.२ पारिवारिक संरचना	२९
५.१.३ परिवारको आकार	३१
५.१.४ स्वास्थ्य अभ्यास	३२
५.१.५ उत्तरदाताको शैक्षिक अवस्था	३३
५.१.६ नमुना घरधुरीको सदस्यहरुको शैक्षिक स्थिति	३५
५.२ आर्थिक अवस्था र त्यसमा आएको परिवर्तन	३६
५.२.१ पेशा	३७
५.२.२ आम्दानिको अवस्था	३८
५.३ राई समुदायको सांस्कृतिक अवस्था	३९
५.३.१ संस्कारहरु	३९
५.३.१.१ चुलो स्थापना	३९
५.३.१.२ जन्म संस्कार (न्वारन)	४०

५.३.१.३ पास्ती	४१
५.३.१.४ छेवर	४१
५.३.१.५ गुन्युचोलो दिने	४२
५.३.१.६ विवाह	४२
५.३.१.७ मृत्युकर्म	४६
५.३.२ चाडपर्वहरु	४८
५.३.२.१ साकेला वा भूमे पुजा (उँधौली, उँभौली)	४९
५.३.२.२ अन्य सामाजिक चाडपर्वहरु	५१
५.३.३ अध्ययन क्षेत्रको राई जातिले प्रयोग गर्ने बाजाहरु	५३
५.३.४ अध्ययन क्षेत्रको राई जातिको भेषभुषा	५५
५.३.४.१ बालबालिकाहरुको भेषभुषा	५५
५.३.४.२ महिलाहरुको भेषभुषा	५५
५.३.४.३ पुरुषहरुको भेषभुषा	५६
५.३.५ खानपान	५७
परिच्छेद - छ	
सारांश, निष्कर्ष र सुभावाहरु	५९-६४
६.१ सारांश	५९
६.२ निष्कर्ष	६१
६.३ सुभावाहरु	६३
सन्दर्भ सामाग्री	
अनुसूचि	